

Vabariigi Valitsuse määruse
„Vabariigi Valitsuse 7. märtsi 2014. a määruse nr 34
„Ohepalu looduskaitseala kaitse-eeskiri” muutmise” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse (edaspidi *LKS*) § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla, kehtestada ala kaitsekord ja vajaduse korral kaitsekorda muuta. Eelnõukohase määrusega muudetakse Ohepalu looduskaitseala (edaspidi ka *kaitseala*) kaitsekorda. Kavandatav kaitsekorra muudatus puudutab riigikaitse korraldamist, ehitustegevust kaitsealal, olemasolevate sihtkaitsevööndite laiendamist ning loodusreservaatide muutmist sihtkaitsevöönditeks. Kaitseala kaitse eesmärged ja välispiiri ei muudeta.

Kaitseala paikneb Harju maakonnas Kuusalu vallas Kolgu ja Pala külas ning Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas Arbavere, Kõrveküla, Mõndavere, Ohepalu, Ridaküla ja Uku külas ning Tapa vallas Tapa linnas.

Senise kaitse-eeskirja muutmise toimub kooskõlas *LKS* § 13 lõikega 1. Kaitse-eeskirja muutmise on eelkõige tingitud Kaitseministeeriumi ettepanekust muuta Ohepalu looduskaitseala kaitse-eeskirja selliselt, et kaitseala valitseja nõusolekul oleks võimalik lubada keskpõlügeni ohualade piiritähiste paigaldamist ning sõidukiga sõitmist väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmist riigikaitsealadel eesmärkidel. Sihtkaitsevööndite laiendamisel lähtutakse Riigimetsa Majandamise Keskuse ettepanekust laiendada olemasoleval kaitsealal sihtkaitsevööndit laane- ja salumetsade kaitseks.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Imbi Mets (tel 329 5543, e-post imbi.mets@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 503 7128, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna jurist Reelika Metshein (tel 5697 7994, e-post reelika.metshein@keskkonnaamet.ee). Keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson, (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee).

2. Eelnõu sisu ja muudatuste põhjendused

Kaitseala eesmärk on kaitsta metsa-, soo- ja veeökosüsteeme, maastiku ja elustiku mitmekesisust, kaitsealuste liikide elupaiku ja kasvukohti ning Tapa-Pikassaare ja Ohepalu-Viitna oosistut. Kaitsta liikide elupaiku, keda Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25) nimetab I või II lisas, need on kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*), kassikakk (*Bubo bubo*), laanerähn (*Picoides tridactylus*), metsis (*Tetrao urogallus*), must-toonekurg (*Ciconia nigra*), sookurg (*Grus grus*) ja sõtkas (*Bucephala clangula*). Kaitsta liike, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) nimetab II lisas, need on eesti soojumikas (*Saussurea alpina ssp. esthonica*), kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*), paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*) ja rohe-vesihobu

(*Ophiogomphus cecilia*). Kaitsta elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ nimetab I lisas, need on huumustoitelised järved ja järvikud (3160)¹, jõed ja ojad (3260), kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), rabad (7110*), siirde- ja õõtsiksood (7140), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodusmetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), okasmetsad oosidel ja moreenkuhjatistel (9060), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*). Kaitsta selliste kaitsealuste liikide elupaiku, milleks on muu hulgas kanakull (*Accipiter gentilis*), ainulehine soovalk (*Malaxis monophyllos*), koldjas selaginell (*Selaginella selaginoides*), kõdu-koralljuur (*Corallorhiza trifida*), kärbesõis (*Ophrys insectifera*), palu-karukell (*Pulsatilla patens*), sile tondipea (*Dracocephalum ruyschiana*) ja väike käopõll (*Listera cordata*).

Kaitseala kuulub üleeuroopalise tähtsusega Natura 2000 võrgustikku Ohepalu linnu- ja loodusala (EE0020205). Lisaks on ala rahvusvahelise tähtsusega linnuala ehk IBA ala (*Important Bird Areas*; Ohepalu–Udriku sood, ala kood EE034) ja CORINE biotoobi ala (Udriku–Ohepalu–Rutkamäe).

Riigikaitse korraldamisest kaitsealal

Alaliseks riigikaitsealaks väljaõppeks kasutatavad metsaalad Harju ja Lääne-Viru maakonnas kinnitas Vabariigi Valitsus 27. augusti 2015. a korraldusega nr 352 „Kaitseväe keskpõlügeni ümbritsevas riigimetsas alaliseks riigikaitsealaks väljaõppeks loa andmine”². Kaitseväe keskpõlügeni ümbritseva riigimetsa puhul on tegemist kaitsealade koosseisu kuuluva maa-alaga: läänepoolne laiendatud ohuala kattub umbes 7600 ha ulatuses Põhja-Kõrvemaa looduskaitsealaga ja idapoolne ohuala umbes 2400 ha ulatuses Ohepalu looduskaitsealaga. Ohutuse tagamiseks tähistatakse ohuala välispiir umbes 51 km ulatuses vastavate märkide ja piiripostidega.

Ohuala on piirkond, kuhu on laskmiste ajal kõrvaliste isikute juurdepääs tõkestatud ja rangelt keelatud, kuna seal viibimine võib olla eluohtlik. Kaitseväe vahetat väljaõpet ohualal ei toimu, kõik sõjalise väljaõppega kaasnevad tegevused (sõitmine, laskmine, sihtmärkide paigaldamine jne) toimuvad olemasoleval Kaitseväe keskpõlügenil. Kuna kehtiv kaitsekord ei võimalda rajatiste püstitamist riigikaitse tarbeks (seega ka ohuala tähistamist vastavate märkide ja piiripostidega), tuleb kavandatava tegevuse tegemiseks muuta kaitse-eeskirja.

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 3 lõike 1 punkt 2 näeb ette, et kui kavandatakse tegevust, mille korral ei ole objektiivse teabe põhjal välistatud, et sellega võib kaasneda eraldi või koos muude tegevustega eeldatavalt oluline ebasoodne mõju Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärgile, ja mis ei ole otseselt seotud ala kaitsekorraldusega või ei ole selleks otseselt vajalik, hinnatakse tegevuse mõju keskkonnale. Antud juhul võib eeldada, et kavandatava tegevusega, ohuala nõuetekohase tähistamisega märkide ja piiripostidega, kaasneb oluline keskkonnamõju. Natura alade puhul tuleb hinnata tegevuse mõju liikide ja elupaigatüüpide suhtes, kelle kaitseks on Natura ala moodustatud. Projektile võib tegevusloa anda üksnes siis, kui otsustaja on Natura hindamise põhjal veendunud, et projekti elluviimine ei mõjuta ebasoodsalt Natura ala kaitse eesmärke. Kaitseväe keskpõlügeni ohuala piiritähistuse, Riigimetsa Majandamise Keskuse matkaradade ja vaatetorni ehitusprojekti

¹ Sulgudes on kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt loodusdirektiivi I lisale, tärniga on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

² <https://www.riigiteataja.ee/akt/329082015005>

keskkonnamõju hindamise eelhinnangu on koostanud Skepast&Puhkim OÜ (projekt nr 2017-0055-02)³. Eelhindamisel käsitleti kavandatava tegevuse mõju Ohepalu looduskaitseala kaitse-eesmärgiks olevatele liikidele ja elupaigatüüpidele. Kokkuvõtteks järeldati, et kavandatavad tegevused (eelkõige ohuala piirisihi rajamine ja hooldus) ei mõjuta oluliselt elupaiku ja liike kaitsealal.

Kaitsevæe keskpõlügeni ohuala piirisiht koos tähistusega on planeeritud Tapa–Pikassaare oosi harjal kulgeva pinnastee lääneserva. Tööde tegemiseks on vajalik kaitseala valitseja kooskõlastus, mille andmisel seatakse tingimusi, et kavandatava tegevuse mõju loodusväärtustele oleks minimaalne.

Eelnõu § 1 punktiga 1 muudetakse kaitse-eeskirja § 1 lõiget 2. Lausest kustutatakse sõna „loodusreservaat”, sest kaitse-eeskirja muutmisel tunnistatakse kehtetuks 3. peatükk „Loodusreservaat” ning sõnastatakse üheksa sihtkaitsevõõndi asemel üks teist sihtkaitsevõõndit. (Selgitus: eelnõu § 1 punktiga 6 tunnistatakse kehtetuks 3. peatükk).

Eelnõu § 1 punktiga 2 muudetakse kaitse-eeskirja § 2 lõiget 1. Lisatakse täpsustus kaitseala paiknemise kohta ka Tapa vallas Tapa linnas, seda küll vaid 0,4 ha ulatuses. Täiendusega parandatakse viga: kaitseala asukohta loetelust oli välja jäänud Tapa linn. Välispiiri pole muudetud.

Eelnõu § 1 punktiga 3 muudetakse kaitse-eeskirja § 5 lõiget 1. Loetelusse lisatakse kaks sihtkaitsevõõndit: Kaanjärve sihtkaitsevõõnd, mis moodustatakse Kaanjärve loodusreservaadist, ja Ristsaare sihtkaitsevõõnd, mis moodustatakse Ristsaare loodusreservaadist.

Eelnõu § 1 punktiga 4 muudetakse kaitse-eeskirja § 5 lõiget 4. Kuna tegemist on kaitsepõlügeni ohualaga, võib tekkida vajadus riigikaitsealistel eesmärgidel väljaspool ettenähtud teid mootorsõidukiga sõita. Samuti võib tekkida vajadus kasutada sihtkaitsevõõndis mootorsõidukit puidu kokku- ja väljaveoks alternatiivsete võimaluste puudumisel, seda näiteks juhul, kui erametsamaa paikneb piiranguvõõndis, mida ümbritseb sihtkaitsevõõnd. Kaitse-eeskirja muutmisega tehtavad erisused on rakendatavad vaid kaitseala valitseja loal, seega eelneb väljaspool teid mootorsõidukiga sõitmisele kaitseala valitseja kaalutlus ehk loataotluse menetlemine üldises korras. Kaitseala valitseja saab loa anda juhul, kui kaitseala kaitse-eesmärke ei ohustata ning loodusväärtusi ei kahjustata. Tegevusloa tingimustega saab kaitseala valitseja tagada, et lisanduv häiring loodusele oleks minimaalne.

Eelnõu § 1 punktiga 5 muudetakse kaitse-eeskirja § 6 punkti 4. Kaitse-eeskiri viiakse kooskõlla LKS § 14 lõikega 1, mille punkti 6 sõnastus on seoses 1. juulil 2015. a jõustunud ehitusseadustikus sätestatuga muutunud. Muu hulgas ei kasuta kehtiv ehitusseadustik enam väikeehitise mõistet. Väiksemate ehitiste puhul on vaja esitada üksnes ehitusteatis. Kui ehitusteatis või ehitusloa kohustusega ehitist kavandatakse kaitsealal, eeldab selle lubamine kaitseala valitseja nõusolekut. Ehitiste, millele ei ole nõutav ehitusteatis või ehitusluba, ehitamiseks, tuleb saada üksnes kaitseala valitseja nõusolek.

Eelnõu § 1 punktiga 6 tunnistatakse kehtetuks 3. peatükk „Loodusreservaat”. Kaitse-eeskirja muutmisel moodustatakse Kaanjärve loodusreservaadist Kaanjärve sihtkaitsevõõnd ja Ristsaare loodusreservaadist Ristsaare sihtkaitsevõõnd. Alad paiknevad riigimetsa maal

³ https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/sisulehed/keskkonnamoju/kmh_eelhinnang_21_02_2019.pdf

Aegviidu metstkonnas. Mõlema reservaaði puhul on tegemist siirdesoo- ja rabametsadega (91D0*), kuid leidub ka soostuvaid ja soolehtmetsi (9080*), mis on loodusdirektiivi elupaigatüüpidele vastavad kooslused. Ohepalu looduskaitseala soomassiividesse ajalooliselt rajatud kraavid ja kuivendusvõrk töötavad endiselt ning mõjutavad negatiivselt kaitseala kaitse-eesmärgiks olevaid elupaigatüüpe ja sellega ka kaitsealuste liikide elu- ja kasvukohti. Märkimisväärne kuivenduse mõju on kaasa toonud soolade järjest suureneva metsastumise. Kaitsealal on Eestimaa Looduse Fondi soode taastamise projektiga⁴ planeeritud taastada looduslik veerežiim. Selle käigus suletakse olemasolevaid kraave ja rajatakse kraavidele paisud, et leevendada kuivendusvõrgu degradeerivat mõju. Ohepalu looduskaitseala loodi 1977. aastal ning toona ei osatud mõelda soode taastamise vajadusele, kui kaitsealale moodustati kaks loodusreservaat, kus on igasugune inimtegevus keelatud. Moodustatavate sihtkaitsevööndite kaitse-eesmärk on looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine, kaitsealuste liikide elupaikade kaitse ning koosluste loodusliku veerežiimi taastamine, pärast taastamistöid tagatakse ökosüsteemide areng üksnes loodusliku protsessina.

Sihtkaitsevöönditesse arvamiseega muutub ala kaitsekord leebemaks võrreldes loodusreservaatide kaitsekorraga, kus on keelatud igasugune inimtegevus. Kaitsekorra leevendamine ei kahjusta kaitse eesmärke. Inimestel on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi, pidada jahti ning püüda kala kogu kaitsealal. Lähtuvalt vajadusest tagada pesitsusrahu kaitsealustele linnuliikidele seatakse mõlemas uues sihtkaitsevööndis ajaline liikumiskiirang. (Liikumiskiirangute põhjendused on esitatud eelnõu § 1 punkti 16 selgituste juures.)

Eelnõu § 1 punktiga 7, 8 ja 9 lisatakse olemasoleva üheksa sihtkaitsevööndi nimekirja Kaanjärve ja Ristsaare sihtkaitsevöönd. Üheksa sihtkaitsevööndi asemel on edaspidi üksteist sihtkaitsevööndit.

Eelnõu § 1 punktiga 10, 11 ja 12 muudetakse sihtkaitsevööndite kaitse-eesmärke, Tuksmani, Ellamaa ja Kuresoo sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärgid jäävad samaks. Kaansoo, Mäda järve, Udriku, Kaanjärve ja Ristsaare sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine, kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse ning vajaduse korral koosluste loodusliku veerežiimi taastamine. Pärast taastamistöid tagatakse metsa- ja sookoosluste ning vee ökosüsteemide areng üksnes loodusliku protsessina.

Selleks et tagada Ohepalu looduskaitseala kaitse-eesmärkide saavutamine, on loodusliku veerežiimi taastamistööd lisaks uutele Kaanjärve ja Ristsaare sihtkaitsevööndile vajalikud ka olemasolevates Kaansoo, Mäda järve ja Udriku sihtkaitsevööndis. Kehtiva kaitse-eeskirja kohaselt on sihtkaitsevööndite kaitse-eesmärk ökosüsteemide arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina ning taastamistööd, nagu kraavide sulgemine ja tammide ehitamine, ei ole lubatud. Kaitseala valitseja nõusolek on vajalik, et tööde tegemine oleks tagatud viisil, mis ei kahjusta kaitse-eesmärke. Taastamistööde tulemusena paraneb loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpide huumustoiteliste järvede ja järvikute (3160), looduslikus seisundis rabade (7110*), vanade loodusmetsade (9010*), siirdesoo- ja rabametsade (91D0*), rohunditerikaste kuusikute (9050) ning soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) seisund. Lisaks mõjutatakse taastamistöödega positiivselt märgalasid, mis ei ole praegu määratud loodusdirektiivi elupaigatüübina, kuid millele luuakse eeldused kunagi mõneks väärtuslikuks elupaigatüübiks kujuneda.

⁴ (Conservation and Restoration of Mire Habitats, LIFE Mires Estonia; projekti nr: LIFE14 NAT/EE/000126)
<https://soo.elfond.ee/taastamisalad/ohepalu/>

Eelnõu § 1 punktiga 13 muudetakse ja täiendatakse § 13 lõike 2 punkti 3. Lisaks Tapa sihtkaitsevööndile võimaldatakse poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks alade taastamis- ja hooldustöid ka Ellamaa, Kaansoo, Mädajärve ja Udriku sihtkaitsevööndis. Poollooduslikke kooslusi iseloomustab suur rohttaimede mitmekesisus, mis loob tingimused ka teiste elustikurühmade rohkuseks. Poollooduslike koosluste taastamise ja hooldamise eesmärk on tagada pikaajaline mõõduka inimtegevuse kaasmõjul kujunenud pärandkoosluste ja nendest sõltuvate liikide säilimine.

Eelnõu § 1 punktiga 14 täiendatakse § 13 lõike 2 punkti 7. Lubatud on loodusliku veerežiimi taastamine Kaansoo, Mädajärve, Udriku, Kaanjärve ja Ristsaare sihtkaitsevööndis. (Eelnõu § 1 punktis 10, 11 ja 12 esitatud selgitus.)

Eelnõu § 1 punktiga 15 täiendatakse kaitseala valitseja nõusolekul sihtkaitsevööndis lubatud tegevuste loetelu: lubatakse ehitiste püstitamist riigikaitse tarbeks. Sõnastus viiakse kooskõlla LKS § 30 lõike 4 punktiga 6, mis võimaldab kaitseala valitseja nõusolekul sihtkaitsevööndis tee, tehnovõrgu rajatise või tootmisotstarbeta rajatise püstitamist ja olemasolevate rajatiste hooldustöid kaitsealal riigikaitse tarbeks. Tegevuse lubamine võimaldab ohutuse tagamiseks tähistada vastavate märkide ja piiripostidega keskpõlvüooni ohuala välispiiri. LKS sätte alusel muudeti Põhja-Kõrvemaa looduskaitseala kaitse-eeskirja⁵, kuid Ohepalu looduskaitseala kaitse-eeskirja jäi vastav täiendus sisse viimata. Kaitse-eeskirja muutmisele järgnev riigikaitsealaste tegevuste planeerimise protsess peab kindlustama, et kogu häiring kaitsealale oleks minimaalne.

Eelnõu § 1 punktiga 16 keelatakse lisaks Ellamaa, Kuresoo ja Mädajärve sihtkaitsevööndile inimeste viibimine Kaanjärve sihtkaitsevööndis 15. märtsist 31. augustini ning Ristsaare sihtkaitsevööndis 1. veebruarist 31. augustini. Liikumispiirang määratakse lähtuvalt vajadusest tagada pesitsusrahu kaitsealustele linnuliikidele must-toonekurele ja metsisele. Piirang ei kehti järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Liikumispiirangute kehtestamise aluseks on „Must-toonekure (*Ciconia nigra*) kaitse tegevuskava” (2018) ja keskkonnaministri 3. juuli 2006. a määrus nr 43 „Must-toonekure ja suur-konnakotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” ja „Metsise (*Tetrao urogallus*) kaitse tegevuskava” (2015) ning keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määrus nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine”. Kaitsealal on registreeritud neli metsise mängupaika. Must-toonekure viimane kinnitatud vaatlus 2014. aastal pesitsust ei tuvastanud, kuid liigi elupaigaks olevad vanad loodusmetsad ning siirdesoo- ja rabametsad on soodsas seisundis, mis loob eelduse uueks pesitsuseks.

Eelnõu § 1 punktiga 17 sõnastatakse piiranguvööndi määratlus: see on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kustutatakse sõna „loodusreservaat”, sest 3. peatükk tunnistatakse kehtetuks.

Eelnõu § 1 punktiga 18 lisatakse piiranguvööndis kaitseala valitseja nõusolekul lubatavaks tegevuseks tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu, kaitseala või riigikaitse tarbeks. Tegevuse lubamine võimaldab keskpõlvüooni ohuala välispiiri ohutuse tagamiseks tähistada vastavate märkide ja piiripostidega.

⁵ Vabariigi Valitsuse 9. mai 2007. a määrus nr 137 „Põhja-Kõrvemaa looduskaitseala kaitse-eeskiri” – RT I, 31.10.2017, 9 jõust. 10.11.2017.

Eelnõu § 1 punktiga 19 asendatakse Ohepalu looduskaitseala kaart.

2.1. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndite piirid

Ohepalu looduskaitseala välis- ja vööndite piiri on korrigeeritud 2019. aasta Eesti põhikaardi ja 2020. aasta jaanuari katastriandmete alusel. Kaitseala üldpindala on 5934,6 ha ning see ei muutu, samaks jääb ka Ohepalu linnu- ja loodusala pindala.

Sihtkaitsevööndi pindala suurenemise ja vööndipiiride muudatuste põhjuseks on kahe loodusreservaadi muutmine sihtkaitsevööndiks ning laane- ja salumetsade kaitseks sihtkaitsevööndite laiendamine. Eesmärk on täita nii looduskaitse arengukava kui ka metsanduse arengukava aastani 2020 seatud eesmärki parandada metsade range kaitse tüpoloogilist esindatust. Ökoloog Asko Lõhmuse 2016. aastal valminud analüüsist selgub, et mitmekesise elu- ja looduskeskkonna säilimiseks ei ole mõningaid metsatüüpe Eestis range kaitse all piisavalt. Üheks selliseks on laanemetsad, mis on Ohepalu looduskaitsealal oluline metsatüüp. Kaitseala metsad on peamiselt sinilille kasvukohatüübi metsad, mille ohutegur on suurte lankidena tehtav metsaraie. Piiranguvööndist laanemetsade kaitseks Tuksmani ja Kaansoo sihtkaitsevööndisse arvatavate alade (423 ha) piiritlemiseks on kasutatud riigi omanduses olevate katastriüksuste piire, mis on üheselt mõistetavad kaitsealal paiknevate ooside ahelikus. Valdavalt on alad liidetud Kaansoo sihtkaitsevööndiga, kus on vajaduse korral võimalik taastada looduslik veerežiim, piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse arvatavatel aladel leidub kraavitust. Piiranguvööndisse jääb piki Tapa-Pikassaare oosistikku kulgevast pinnasteest umbes 2500 m pikkune lõik, kaitseala ida-läänesuunaliselt läbiva Metskonna tee (35206:002:0264) umbes 1180 m pikkune lõik ning Ohepalu tee (35206:002:0249) umbes 1160 m ulatuses.

Pärast määruse kehtestamist on Ohepalu looduskaitseala sihtkaitsevööndite pindala 5105 ha ja piiranguvööndite pindala 829,6 ha. Pindalamuudatused puudutavad ainult riigi omanduses olevaid maid.

3. Menetluse kirjeldus

Eelnõu ettevalmistamisele eelnes Ohepalu looduskaitseala kaitsekorra muutmise väljatöötamise kavatsuse koostamine (edaspidi VTK), kavatsust tutvustati avalikkusele 8.–25. märtsini 2019. a. VTK-ga oli võimalik tutvuda Keskkonnaameti veebilehel (<https://www.keskkonnaamet.ee>) ja Harju kontoris (Viljandi mnt 16, Tallinn), Kuusalu Vallavalitsuses (Mõisa tee 17, Kiiu alevik), Kadrina Vallavalitsuses (Rakvere tee 14, Kadrina) ja vastavate asutuste veebilehel. Kuulutus ilmus ajalehes Postimees ja Harju Elu 8. märtsil. Ettepanekud ja seisukohad paluti Keskkonnaametile esitada hiljemalt 25. märtsiks. Teavituskirjad saadeti Kuusalu ja Kadrina Vallavalitsusele, Riigimetsa Majandamise Keskusele, Keskkonnainspeksioonile, Kaitseministeeriumile ja Eestimaa Looduse Fondile.

VTK avalikustamise käigus esitati hulk küsimusi keskpõlügeni ohuala ja seal planeeritava tegevuse kohta, Keskkonnaamet edastas need küsimused vastamiseks Kaitseministeeriumile.

Tabel 1. Väljatöötamise kavatsusele esitatud ettepanekud ja seisukohad 2019. a

Ettepaneku tegija	Ettepaneku sisu	Tulemus/vastus
-------------------	-----------------	----------------

Kohalik elanik	Sõnastada kaitse-eeskirja § 5 lõige 4 „kaitseala valitseja nõusolekul keskpõlügeni ohuala välispiiri tähistamiseks”.	Selgitati, et kaitse-eeskirja sõnastus on vastavuses LKS § 30 lõike 4 punkti 6 sõnastusega ning edaspidi on kaitseala sihtkaitsevõõndis kaitseala valitseja nõusolekul lubatud riigikaitse tarbeks rajatise püstitada. Selle punkti all mõistetakse ka Kaitsevæ keskpõlügeni ohuala välispiiri tähistust. Lisaks piiritähistele paigaldatakse vastavalt Kaitsevæ ohutuseeskirjadele teedele tõkkepuud ja infotahvlid keskpõlügenil toimuvast tegevusest märku andmiseks.
Kohalik elanik ja seltsing „Loodus, inimene ja sõjavägi”	Täpsustada § 14 lõike 1 punkti 3 „tee, tehnovõrgu rajatise või tootmisotstarbeta ehitise püstitamise kaitsealal paikneva kinnistu, kaitseala või keskpõlügeni ohuala välispiiri tähistuse tarbeks ja olemasoleva ehitise hooldustööd”.	Selgitati, et LKS § 14 lõike 1 punkti 8 alusel peab kaitsealal olema ehitusloa väljastamiseks kaitseala valitseja nõusolek. Vajaliku kooskõlastuse ja tingimused annab KeA ehitusloa menetluses.

Eelnõukohase määruse menetlus viidi läbi keskkonnaministri 6. veebruari 2020. a käskkirjaga nr 1-2/20/72 algatatud haldusmenetluses.

Edasise menetluse kirjeldus lisatakse pärast määruse avalikustamist.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. EÜ nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50);
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25).

EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taime- ja loomastiku kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele Euroopa Liidu liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisele annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekirj” lisa 1 punkti 2 alapunktile 252 on Natura 2000 võrgustiku loodusala esitatud Ohepalu loodusala. Lisa 1 punkti 1 alapunktiga 36 on Natura 2000 võrgustiku linnuala esitatud Ohepalu linnuala. Seetõttu tuleb Ohepalu

looduskaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura võrgustiku alade kohta käivaid erisusi.

Ohepalu loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 12, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 12. detsembri 2017. a rakendusotsusega (EL) 2018/41, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu üheteistkümnnes uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2017) 8255 all, ELT L 15, 19.01.2018, lk 199–350).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi nr 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult leiduvate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset Euroopa Liidu liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt rakendavad liikmesriigid vajalikke meetmeid, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Ohepalu looduskaitsealal on oluline kaitse-eesmärk mitme linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliigi kaitse.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Kaitse-eeskirja muutmisel puudub oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Kaitse-eeskirja muutmisega kaasneb positiivne mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele.

Teatud negatiivne mõju on maastikuilmele, sest ohutuse tagamiseks tähistatakse kaitsevää keskpõlügeni ohuala välispiir piiripostidega nii, et ühe juurest näeb mõlemale poole järgmist posti (piiritähiste maksimaalne vahemaa ei tohi olla suurem kui 50 m). Nõuetekohaselt on laiendatud ohuala piirisiht maastikul vähemalt 4 m laiune.⁶ Selleks et vähendada uute sihtide rajamist, kasutatakse võimaluse korral olemasolevaid, piiritähise paigaldamist oluliselt lihtsustavaid ning piiritähise kulgemise loetavust parandavaid looduslikke struktuure: kraave, avatud koridore, metsasihte ja teid. Ohuala 4 m laiuse piirisihi rajamiseks tuleb metsasel ala teha trassiraieid. Juhul kui piiritähistust on võimalik paigutada olemasolevate teesihtide äärde ning kasutatakse olemasolevaid metsasihte, võib raiutava ala pindala jääda mõnevõrra väiksemaks. Kuna tegemist on avaliku huviga (ka inimelude kaitse) ja kindla eesmärgiga püstitatavate rajatistega, on tegevus põhjendatud. Kaitsevää väljaõpet ohualas ei toimu ja suure tõenäosusega ei kahjustata seal loodust ega elustikku.

Keskpõlügenil läbiviidavate harjutuste käigus kasutatakse laiendatud ohuala kuni 90 päeva aastas ning sellega kaasnevad ajajärgsed liikumispiirangud, mis sulgevad piirkonna rekreatiivseks

⁶ Kaitsevää juhataja 15. augusti 2017. a käskkiri nr 183 „Harjutusväljadele ja väljaõppeehitistele esitatavad tehnilised nõuded”; kaitseministri 28. detsembri 2010. a määrus nr 26 „Kaitsevää ja Kaitseliidu harjutusväljale ja lasketiirule esitatavad nõuded ja kasutamise kord”.
http://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/sisulehed/planeeringud/20160322_arendusprogramm.pdf

kasutamiseks. Mõju on negatiivne, sest kaitsealal piki Tapa-Pikassaare oositikku kulgevat teed kasutavad üsna aktiivselt matkajad. Samas on tegemist avaliku huviga (ka inimeste kaitse), seega on tegevus põhjendatud.

Ohepalu looduskaitseala soomassiividesse ajalooliselt rajatud kraavid ja kuivendusvõrk toimivad endiselt ning mõjutavad Ohepalu looduskaitseala kaitse-eesmärgiks olevaid elupaigatüüpe ja sellega ka kaitsealuste liikide elu- ja kasvukohti negatiivselt. Kaitseala veerežiimi taastamistöödega kaasneb positiivne mõju looduskeskkonnale, tööde käigus suletakse olemasolevaid kraave ja rajatakse kraavidele paisud. Sootaastamistööde tulemusel muutub Kaitseväe keskpõlügeni ohutsoonis ala märjemaks umbes 300 ha ulatuses.

Ohepalu looduskaitseala kaitse-eeskirja muutmisega ei kaasne kulutusi, mis oleksid seotud kaitse korraldamisega. Uut kaitseala ei looda, vastavalt 2019. aasta Eesti põhikaardile ja 2020. aasta jaanuari katastrikaardile on kontrollitud ja korrigeeritud kaitseala välispiiri kulgemine. Ala kaitsekorda muudetakse, kahe loodusreservaadi põhjal moodustatakse kaks uut sihtkaitsevööndit: Ristsaare ja Kaanjärve. Lisaks tzoneeritakse piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse täiendavalt 423 ha riigimaad, et tagada laane- ja salumetsade kaitseks sobiv kaitsekord.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 11 kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt LKS §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Määruse jõustumisel laekub maamaksu Kuusalu vallale ligikaudu 330 eurot aastas vähem, kuna täiendavalt lisandub sihtkaitsevööndisse 126 ha maid, ja Kadrina vallale ligikaudu 820 eurot aastas vähem, kuna täiendavalt lisandub sihtkaitsevööndisse 297 ha maid.

Maamaksuseaduses § 4 sätestatud maamaksumäär ei muutu.

Kaitsealale jääb hooldamist ja osaliselt ka taastamist vajavaid poollooduslikke kooslusi kokku ligikaudu 48 ha. Kulud toetustele ei muutu, kuna kaitseala pindala jääb samaks. Poolloodusliku koosluse hooldamiseks on võimalik taotleda hooldamistoetust vastavalt maaeluministri 22. aprilli 2015. a määrusele nr 38 „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus” ja taastamise toetust vastavalt keskkonnaministri 1. juuni 2004. a määrusele nr 62 „Loodushoiutoetuse taotlemise, taotluse läbivaatamise ja toetuse maksmise kord, nõuded toetuse maksmiseks ja toetuse määrad ning toetuse tagasinõudmise kord”. Kehtivad toetusmäärad poollooduslike koosluste hooldamiseks on 250 eurot hektari kohta.

Kaitse-eeskirja muudatused ei mõjuta Natura 2000 metsa toetusi, kuna erametsaomanikele kuuluvaid maid aladel ei ole. Tegemist on riigile kuuluva maaga ning maa riigile omandamist ei toimu.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Määruse kehtestamine mõjutab kehtivaid planeeringuid selles osas, mis puudutab sihtkaitsevööndite ja piiranguvööndite piiride ja pindala muutmist. Oluline mõju selles küsimuses puudub.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Üldkorralduse tunnustele vastavad määruses need sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.